

VU Research Portal

De rekenende rechter

Harte, J.M.

published in

Proces

2016

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Harte, J. M. (2016). De rekenende rechter. *Proces*, (5), 70-71.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

PS VAN EEN REDACTEUR

De Rekenende Rechter^{*}

Joke Harte

Terugdringen recidive. Dat is niet alleen de naam van een beleidsprogramma van de Dienst Justitiële Inrichtingen. Het is ook een van de doelen die officieren van justitie en rechters nastreven met de straffen en maatregelen die zij eisen en opleggen in individuele strafzaken. Maar in de dagelijkse rechtspraktijk is dat gemakkelijker gezegd dan gedaan. Want hoe groot is die kans op recidive eigenlijk van een man of vrouw die voor de rechter staat? Vele wetenschappelijke studies hebben laten zien dat mensen helemaal niet goed zijn in het voorspellen van toekomstig gedrag en dus ook niet van toekomstig crimineel gedrag. En dat geldt ook voor experts zoals officieren van justitie, rechters en de gedragsdeskundigen door wie zij zich laten adviseren.

Maar hier kan empirisch wetenschappelijk onderzoek de rechtspraktijk een helpende hand bieden. Het principe is heel eenvoudig. Allereerst worden van grote groepen veroordeelden kenmerken nauwkeurig en systematisch vastgelegd. Vervolgens wordt gekeken wie van hen recidiveert en waarin diegenen die recidiveren verschillen van hen die dat niet doen. Dit levert een rekenkundig model op waarmee we voor nieuwe verdachten de kans op recidive kunnen voorspellen. Vooral in de forensische psychiatrie is hier de afgelopen jaren veel ervaring mee opgedaan en er zijn vele zogeheten risicotaxatie-instrumenten ontwikkeld. Gedragsdeskundigen gebruiken deze instrumenten veelvuldig, bijvoorbeeld als zij de rechter adviseren over het opleggen of beëindigen van een behandelmaatregel.

Inmiddels zijn er ook modellen ontwikkeld voor het bepalen van de recidivekans die rechters zelf kunnen toepassen. In de Verenigde Staten wordt in de strafrechtspraktijk al decennialang gebruikgemaakt van dit soort rekenkundige programma's. Een voorbeeld is het softwareprogramma Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions, oftewel COMPAS. Nadat informatie over de verdachte en zijn juridische voorgeschiedenis is ingevoerd, levert COMPAS een evidencebased voorspelling van de kans op toekomstig delinquent gedrag. En dat is heel handig als voorwaarden geformuleerd moeten worden, invulling moet worden gegeven aan reclasseringstoezicht en zeker ook bij het bepalen van de strafmaat. Beslissingen in de rechtspraktijk worden gebaseerd op kennis vanuit empirisch wetenschappelijk onderzoek. Al met al is dit een uitstekend voorbeeld van kennisvalorisatie.

^{*} Dr. Joke Harte is universitair hoofddocent bij de afdeling Strafrecht & Criminologie van de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam en redactielid van PROCES.

Wordt de rechter, en indirect de maatschappij, hier nu echt wel een dienst mee bewezen? Want hoe goed voorspellen deze modellen eigenlijk? Uit onderzoek in de forensische psychiatrie naar de kwaliteit van risicotaxatie-instrumenten blijkt dat de voorspellende waarde op individueel niveau maar zeer matig is. Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de voorspellende waarde van rekenmodellen als COMPAS beter is.

Een minstens zo groot probleem voor de rechter is dat je met het gebruik van dergelijke rekenkundige modellen al snel zult vervallen in discriminatie. Uit onderzoek in de Verenigde Staten naar de voorspellende waarde van COMPAS blijkt namelijk dat voor zwarte verdachten de kans om te recidiveren sterk wordt overschat en de kans om niet te recidiveren aanzienlijk wordt onderschat.¹ Je zou denken dat dit eenvoudig is op te lossen door de factor etniciteit uit het model te halen en daar dus geen rekening meer mee te houden. Maar zo eenvoudig is dat niet.

COMPAS is een commercieel product en de ontwikkelaars zijn niet bereid inzicht te geven in het model. Onbekend blijft dus welke factoren in het model zijn opgenomen en welke gewichten daar aan gegeven worden. Maar veelal, en waarschijnlijk ook in COMPAS, wordt de factor etniciteit bewust buiten beschouwing gelaten om racisme in de rechtspraak te voorkomen. Maar ook als je etniciteit buiten beschouwing laat, is discriminatie zeker niet uit te sluiten. Want via de andere voorspellende factoren, zoals inkomen, sociaaleconomische status en opleiding, komt etniciteit via de achterdeur het instrument binnensluipen. De vraag doet zich voor of het überhaupt gewenst is om kenmerken van verdachten die buiten hun eigen controle liggen invloed te laten hebben op een rechterlijke beslissing? Als het antwoord op deze vraag ontkennend is, wat blijft er dan nog over als voorspellende factor in je model? En wat is *dan* nog de voorspellende waarde?

Kennis uit empirisch onderzoek heeft zeker veel te bieden voor de rechtspraak. Het is dan ook niet de bedoeling om als sluitstuk van een themanummer over kennisvalorisatie de interactie tussen wetenschap en praktijk te ontmoedigen. Maar het vorenstaande laat wel zien hoe belangrijk het is om nieuwe ontwikkelingen kritisch te blijven volgen. Officieren van justitie en rechters moeten zeker niet aan het rekenen slaan met zogenoemde evidencebased modellen voordat de waarde van die modellen en de gevolgen van het gebruik duidelijk zijn. Doorgaans zijn strafrechtjuristen niet zo empirisch onderlegd. Desondanks is het noodzakelijk dat zij kritisch blijven en stilstaan bij de implicaties van de toepassing van kennis uit de empirie. Ook laat het zien dat empirische modellen, die juist bedoeld waren om de rechtspraak te ondersteunen, nieuwe ethische vraagstukken met zich kunnen brengen. En dat zijn vraagstukken waar de empirische wetenschap de rechtspraak doorgaans niet mee kan helpen.

1 www.propublica.org/article/how-we-analyzed-the-compas-recidivism-algorithm.